

«Φυλακή και Γλώσσα»

Συνέντευξη με τον Ομότιμο Καθηγητή Εγκληματολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Γιάννη Πανούση

Συνεντεύτρια: Βαρβάρα Βαγιανού (απόφοιτη Τμήματος
Επικοινωνίας και ΜΜΕ Πανεπιστημίου Αθηνών)

κορφί, το	κπιρισμός, αλλά και συχνός στο "καρούμπαλο" όπου ο ένας υποπτεύεται τον άλλον για "καρούμπαλο"/προδοσίες κάθε είδους
κεληιδάει, ρ.	ο κρατούμενος που δίνει πληροφορίες σε διάφορα σωπα, χωρίς να υπολογίζει τον κίνδυνο να διαφραεύσει
ελαηδιστός, επίθ.	ο κρατούμενος που δίνει πολλές πληροφορίες, εφόσον δὴ εἶναι ρουφιάνος είτε επειδὴ εἶναι οφελὴς. Εἶναι γωγο του ρημάτος "κεληιδάω"
κέρατα, τα	οι αστυνομικοί το περιπαλικό. Η συγκεκριμένη λέξη έχει λάβει από το "καρούμπαλο" (που μοιάζει με καρούμπαλο, κατά τη

20/7/2021

Στο πλαίσιο των επιστημονικών δράσεων της επαναληπτικής έρευνας που διεξάγεται από το έτος 2018 υπό την αιγίδα του Κέντρου Μελέτης του Εγκλήματος «Φυλακή και Γλώσσα», με Επιστημονικά Υπεύθυνη την κ. Αγγελική Καρδαρά, Εισηγήτρια-Συγγραφέα και Εκπαιδευτρια στο Πρόγραμμα Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (E-Learning) του Κέντρου Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Διδάκτορα του Τμήματος Επικοινωνίας & ΜΜΕ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Φιλολογική Τακτική Επιστημονική Συνεργάτιδα Κέντρου Μελέτης του Εγκλήματος (ΚΕ.Μ.Ε), η ομάδα εργασίας πραγματοποίησε συνεντεύξεις, με απώτερο στόχο να καταγραφεί η επιστημονική (γλωσσολογική, εγκληματολογική και νομική) και δημοσιογραφική άποψη για τον ιδιαίτερο γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας που χρησιμοποιείται από τον έγκλειστο πληθυσμό εντός αλλά και εκτός φυλακών, για τον ρόλο, τους σκοπούς και τις λειτουργίες αυτού του πολυδιάστατου κώδικα επικοινωνίας των κρατουμένων.

Ακολούθως παρουσιάζουμε την προφορική συνέντευξη που μας παραχώρησε ο Ομ. Καθηγητής Εγκληματολογίας Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Γιάννης Πανούσης, Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του E-Learning του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών «Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη Κρατουμένων και Ζητήματα Επανάταξης» [Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη Κρατουμένων και Ζητήματα Επανάταξης | E-Learning Πανεπιστήμιο Αθηνών \(elearningekpa.gr\)](https://www.elearningekpa.gr) και «Εγκληματολογία: Προσέγγιση του Criminal Profiling» [Εγκληματολογία: Προσέγγιση του Criminal Profiling | E-Learning Πανεπιστήμιο Αθηνών \(elearningekpa.gr\)](https://www.elearningekpa.gr).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ιδέα διερεύνησης της γλώσσας της φυλακής, που αποτέλεσε το θέμα της διδακτορικής διατριβής της Επιστημονικά Υπεύθυνης της επαναληπτικής έρευνας, ανήκει στον Καθηγητή Γ. Πανούση, ο οποίος υπήρξε και ο Επιβλέπων της διατριβής και με την επιστημονική ευφροσύνη που τον διακρίνει καθοδήγησε την κ. Καρδαρά ώστε να μελετήσουν σε βάθος και διαχρονικά τον πολυσύνθετο και πολυδιάστατο γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας των φυλακισμένων και να εξετάσουν τις καιρίες πτυχές του σε πολλαπλά μάλιστα επίπεδα.

Στη συνέντευξη που παραχώρησε ο Καθηγητής στην επιστημονική ομάδα της επαναληπτικής έρευνας «Φυλακή και Γλώσσα» το έτος 2019, αναδεικνύει πολύ σημαντικές διαστάσεις της γλώσσας της φυλακής, υπογραμμίζοντας μεταξύ άλλων «Από εγκληματολογική σκοπιά, λοιπόν, μας ενδιαφέρει πολύ, διότι, ενώ φεύγουμε από το φιλολογικό, επικοινωνιακό κομμάτι -φτιάχνεις δηλαδή ένα γλωσσάριο για να ξέρεις τι σημαίνει η κάθε λέξη περίπου σε επίπεδο λαογραφικό, -αυτήν τη στιγμή νομίζω ότι είναι ένα εργαλείο κατανόησης της εσωτερικής λειτουργίας μιας φυλακής. Όχι κατανόησης του τρόπου που επικοινωνούν, αλλά κατανόησης της λειτουργίας της φυλακής. Γι' αυτό και νομίζω ότι έχει ενδιαφέρον να το κοιτάμε ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Γιατί αλλάζουν διαρκώς τα δεδομένα. Και η εγκληματικότητα αλλάζει, και τα πράγματα μέσα στη φυλακή».

Συνέντευξη με τον Ομότιμο Καθηγητή Εγκληματολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Γιάννη Πανούση

*Συνεντεύτρια: Βαρβάρα Βαγιανού (απόφοιτη Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ
Πανεπιστημίου Αθηνών)*

-Κύριε Καθηγητά, η ιδέα σας να μελετηθεί η γλώσσα της φυλακής υπήρξε πρωτότυπη και πρωτοποριακή για τα ελληνικά δεδομένα. Πώς γεννήθηκε η συγκεκριμένη ιδέα;

Εμένα με ενδιέφερε πάντα ο εσωτερικός κόσμος της φυλακής, διότι για την κοινωνία, ακόμα και για τους επιστήμονες, το ενδιαφέρον τους τελείωνε, όταν έκλεινε η πόρτα της φυλακής. Δεν είχαν, δηλαδή, τη δυνατότητα να μπουν μέσα. Στο παρελθόν ήταν δύσκολο έως αδύνατο να μπει στις φυλακές και αν μπορούσες να μπει στις φυλακές, έμπαινες μέχρι τον Διευθυντή του Καταστήματος και συζητούσες τα διάφορα ζητήματα. Σπανιότατα μπορούσες να μπει μέσα και να μιλήσεις με τους ίδιους. Έτσι, λοιπόν, ο τρόπος με τον οποίο ζούσαν, ο τρόπος που επικοινωνούσαν, ο τρόπος που σκέφτονταν το παρελθόν και το μέλλον ήταν μάλλον στη φαντασία μας ή μπορούσε να αποτελέσει ένα αντικείμενο συζήτησης όταν έγραφαν τα απομνημονεύματά τους. Κάποιοι βγαίνοντας από τις φυλακές έγραφαν βιβλία και έτσι ο κόσμος είχε ένα σημείο αναφοράς. Αλλά κατά βάση δεν ξέραμε πώς ζούσαν εκεί μέσα. Είχαμε έναν σωφρονιστικό κώδικα που όριζε, αλλά αποτελούσε ένα ψυχρό γράμμα νόμου που δεν καθόριζε τις διαπροσωπικές σχέσεις και κυρίως το πώς αυτοί επικοινωνούσαν μεταξύ τους, με τους επισκέπτες, με τους φύλακες. Άρα, χρειαζόταν μια ευκαιρία και καθώς είχε ανοίξει το θέμα των δυνατοτήτων να μπει στις φυλακές και να κάνεις ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις μας δόθηκε η δυνατότητα αυτή, την οποία εκμεταλλευτήκαμε και την κάναμε πράξη.

-Ποια είναι κατά την άποψή σας η εγκληματολογική αξία μιας τέτοιας μελέτης αλλά και της επαναληπτικής έρευνας (follow-up research) που πραγματοποιούμε στο Κέντρο Μελέτης του Εγκλήματος;

Αν με ρωτούσατε πριν από 20 χρόνια, θα σας έλεγα ότι είχε ένα συγκεκριμένο και περιορισμένο ενδιαφέρον, όπως έχουν όλες οι ιδιόρρυθμες γλώσσες, κρυπτογλώσσες, οι συνθηματικές γλώσσες. Τώρα, όμως, επειδή έχει αλλάξει ο ποινικός πληθυσμός, δεν έχουμε Έλληνες μόνο μέσα στις φυλακές, έχοντας, δηλαδή, μια πολυεθνική φυλακή, όπου άλλοι ξέρουν τη γλώσσα καλά, άλλοι δεν την ξέρουν, άλλοι δεν ξέρουν καμία γλώσσα εκτός από την δική τους, είναι δύσκολο κάποιος να επικοινωνήσει με τους άλλους

που και αυτοί με τη σειρά τους ξέρουν τη δική τους, γι' αυτό και γεννάται το ερώτημα: πώς όλοι αυτοί θα επικοινωνήσουν με τους Έλληνες και τους υπόλοιπους παράγοντες της φυλακής; Άρα, έπρεπε όλοι αυτοί οι άνθρωποι να βρουν έναν τρόπο να μιλάνε και να επικοινωνούν μεταξύ τους. Από εγκληματολογική σκοπιά, λοιπόν, μας ενδιαφέρει πολύ, διότι, ενώ φεύγουμε από το φιλολογικό, επικοινωνιακό κομμάτι -φτιάχνεις δηλαδή ένα γλωσσάριο για να ξέρεις τι σημαίνει η κάθε λέξη περίπου σε επίπεδο λαογραφικό-, αυτήν τη στιγμή νομίζω ότι είναι ένα εργαλείο κατανόησης της εσωτερικής λειτουργίας μιας φυλακής. Όχι κατανόησης του τρόπου με τον οποίο επικοινωνούν, αλλά κατανόησης της λειτουργίας της φυλακής. Γι' αυτό και νομίζω ότι έχει ενδιαφέροννα το κοιτάμε ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Γιατί αλλάζουν διαρκώς τα δεδομένα. Και η εγκληματικότητα αλλάζει, και τα πράγματα μέσα στη φυλακή.

-Με ποιους τρόπους, πιστεύετε, ότι μπορούμε να εμβαθύνουμε επιστημονικά στη μελέτη της γλώσσας της φυλακής στη σημερινή εποχή;

Μια παρακινδυνευμένη απάντηση. Πέρα από τις κλασικές μεθόδους, δηλαδή με συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια, αυτό που θα είχε ενδιαφέρον είναι η συμμετοχική παρατήρηση. Κάποιος, λοιπόν, θα την έκανε και θα την κατέγραφε και μετά θα έλεγε για παράδειγμα ότι υπάρχει αυτή η λέξη, αλλά τη χρησιμοποιούν σε ορισμένες περιπτώσεις. Δύο πράγματα θα είχαν ενδιαφέρον. Από τη μια, κάποιοι από τους κρατούμενους θα είχαν ίσως το ενδιαφέρον να καταγράψουν οι ίδιοι τον τρόπο αυτό της επικοινωνίας, τα γλωσσάρια και βγαίνοντας κάτι να γράψουν σχετικά με αυτό, κάτι που θα προσέδιδε και μια αυθεντικότητα. Ή το άλλο που θα είχε ενδιαφέρον είναι, όπως είπα, η συμμετοχική παρατήρηση. Οι συνεντεύξεις εννοείται ότι είναι εργαλείο δουλειάς και μια βάση για να γραφτεί κάτι και να κάνεις και μια υπόθεση εργασίας, αλλά μικρές, απομονωμένες, υποκειμενικές, δεν είσαι δηλαδή μέσα για να το δεις αυτό πώς λειτουργεί στην ομάδα και όχι ατομικά.

-Σε ποια σημεία πιστεύετε ότι έχει διαφοροποιηθεί η γλώσσα της φυλακής σήμερα, στα καταστήματα κράτησης της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης;

Η Ελλάδα ασχολήθηκε με τις φυλακές όταν με τη δικτατορία μπήκαν σε αυτές άνθρωποιτης ανώτερης τάξης: Καθηγητές Πανεπιστημίου, διανοούμενοι κλπ. Και ξαφνικά άρχισαν να ασχολούνται. Πιο πριν έλεγαν απλά στις φυλακές είναι οι εγκληματίες. Αργότερα είδαν ότι κάτι συνέβαινε μέσα σε αυτές. Ξαφνικά στράφηκε το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης και πολλών ευαισθητοποιημένων να δουν τι γίνεται με τους κρατούμενους. Δεδομένων των αναλογιών, λόγω της κρίσης, βρέθηκαν στις φυλακές και άνθρωποι που ανήκαν στην ανώτερη τάξη. Άρα θα αλλοιώσουν αυτοί ή θα αλλοιωθούν σε σχέση με το υπάρχον γλωσσικό ιδίωμα ή θα προσπαθήσουν να το μάθουν ή θα αλλάξουν αυτοί τους άλλους. Υπάρχει, δηλαδή, αυτή η αλλοίωση του ποινικού πληθυσμού, όχι τόσο σημαντική, όσο για παράδειγμα με την είσοδο του πολυεθνικού χαρακτήρα της φυλακής, αλλά είναι ένα στοιχείο που μπορεί να επηρεάσει την επικοινωνία.

-Όσον αφορά το δεύτερο παρακλάδι της γλώσσας της φυλακής, το συνθηματικό γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας, ποιες είναι οι επισημάνσεις σας για τη δημιουργία του και τη σημασία του τόσο εντός όσο και εκτός φυλακής;

Σε ένα βιβλίο μου για την σωφρονιστική μεταρρύθμιση, έχω αμφισβητήσει αυτό που ονομάζουμε κοινότητα των φυλακισμένων. Δεν υπάρχει κοινότητα με την έννοια των κοινών αξιών, της κοινής κουλτούρας, της κοινής ηθικής, απλώς βρίσκονται αναγκαστικά σε έναν κοινό χώρο. Οι χώροι. Τα κελιά. Τμήματα, θάλαμοι. Όλα αυτά δημιουργούν ομαδοποιήσεις. Κοινός παρονομαστής κατά τη γνώμη μου είναι η επιβίωση και η αυτοπροστασία σε σχέση με το άλλο σύστημα, τη διοίκηση. Άρα, το γλωσσικό ιδίωμα, εν μέρει πρέπει να το υιοθετήσεις, γιατί έτσι αποδεικνύεις ότι ανήκεις στην ομάδα, και το δεύτερο είναι ένα τείχος προστασίας απέναντι σε αυτό που θεωρείς εχθρούς (π.χ. κράτος). Αυτό είναι το δίπολο πάνω στο οποίο διαμορφώνεται η γλώσσα.

-Η γλώσσα της φυλακής δημιουργείται μέσα στη φυλακή ή μεταφέρεται στη φυλακή;

Κατά τη γνώμη μου περισσότερο δημιουργείται εντός της φυλακής. Αν στη φυλακή ομαδοποιούσαμε τους εγκληματίες της πρώτης γενιάς των μεταναστών, τους εγκληματίες δεύτερης γενιάς και ταυτόχρονα αυτούς της αστικής τάξης, καθώς και το οργανωμένο έγκλημα, δύσκολα θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλοι αυτοί είχαν μια κουλτούρα τέτοιου τύπου και συνυφιστόμενοι συνένωσαν τις κουλτούρες τους. Οπότε είναι κάτι το οποίο δημιουργήθηκε μέσα στην φυλακή και όχι κάτι που ήρθε απ' έξω. Στην κλειστή κοινωνία της φυλακής, πώς επηρεάζει τους κρατούμενους και όλους τους παράγοντες μιας φυλακής, η χρήση της δικής τους γλώσσας; Δεν πιστεύω πως επηρεάζει με κάποιον τρόπο. Ίσως μόνον από την άποψη ότι εμπλουτίζει τη γλωσσική σου έκφραση με νέους τρόπους επικοινωνίας. Πιστεύω πως περισσότερο αναγκαστικό είναι παρά ότι είναι κάτι το οποίο θα αναζητούσες από μόνος σου. Επίσης, δεν μπορείς να το αρνηθείς σε αυτό το πλαίσιο, γιατί θα μείνεις στην απέξω κι έτσι θα κάνεις διπλή φυλακή. Μία που είναι η εξωτερική και μία που δεν θα σου μιλάει κανένας. Να επηρεάζει τους φύλακες που προσπαθούν να καταλάβουν τι λένε και τι γίνεται; Αυτό ίσως συμβαίνει όταν πρωτακούσανε την αργκό της φυλακής. Τώρα πια νομίζω πως και οι φύλακες την έχουν μάθει τη γλώσσα αυτή και την χρησιμοποιούν είτε για να συνεννοούνται είτε για να αποκωδικοποιούν ενδεχόμενες ενέργειες από τη μεριά των φυλακισμένων. Δεν θα έλεγα πως επηρεάζονται αλλά μάλλον υιοθετούν-συν/πλην-αναγκαστικά μια κουλτούρα η οποία έχει ένα χαρακτηριστικό οιονεί κληρονομικής διαδοχής, που περνάει από κρατούμενο σε κρατούμενο. Δεν νομίζω πως επηρεάζεται η ζωή κανενός, αλλά αφού βρίσκονται εκεί, πρέπει να προσαρμοστούν και να υιοθετήσουν και οι ίδιοι ορισμένες συμπεριφορές.

-Στην ελεύθερη κοινωνία, η χρήση μιας γλώσσας με διαφορετικά νοήματα ή εξαρχής νέας, πώς επηρεάζει την επανένταξη ενός κρατούμενου που αποφυλακίζεται;

Η επανένταξη είναι μεγάλο κομμάτι. Πρέπει να λάβουμε υπόψη πως και μέσα οι διάφοροι κρατούμενοι έχουν τη δική τους γλώσσα, πχ. οι τοξικοεξαρτημένοι. Για να έχει σε ορισμένες περιπτώσεις την αίσθηση της ομάδας μπορεί να χρησιμοποιεί μια άλλη γλώσσα. Η επανένταξη νομίζω πως δεν έχει σχέση με όλα αυτά και σε μεγάλο βαθμό είναι ένα «ηθικό αεροζόλ». Δεν έχει αποδειχθεί πως μπορεί να

γίνει εύκολα. Οι μόνοι φορείς επανένταξης είναι οι ίδιοι οι συγκρατούμενοι. Βγαίνοντας δηλαδή βρίσκει ανταπόκριση στις δυσκολίες που είχε στον πρώην συγκρατούμενο, ο οποίος μπορεί να κάνει μία έντιμη ή μια ανέντιμη δουλειά. Κατά τη διάρκεια της κράτησης έρχονται και αλλαγές στην προσωπική ζωή του ατόμου, όπως για παράδειγμα η διάλυση της οικογένειας του, ενώ βιώνει και το στίγμα. Οι παράγοντες της επανένταξης είναι διαφορετικοί και δεν έχουν να κάνουν με τη γλώσσα και την επικοινωνία.

-Θεωρείτε πως η δημιουργία της γλώσσας της φυλακής αποτελεί ανάγκη που προκύπτει από τον εγκλεισμό/τη στέρηση της ελευθερίας σ' ένα κλειστό σύστημα; Ή η ομάδα εκείνη των ανθρώπων που έχουν κριθεί ως εγκληματίες έχουν εσωτερική ανάγκη να δημιουργήσουν έναν δικό τους κώδικα για να διαφοροποιηθούν από το σύνολο που τους περιθωριοποιήσει;

Είναι πραγματική ανάγκη. Βέβαια δεν ξέρεις πώς το εισπράττει ο καθένας κι εγώ υποστηρίζω πως κάθε εγκληματίας έχει τον κωδικό του. Αν πάρεις δέκα ανθρωποτόνους, θα έχεις δέκα διαφορετικά πράγματα να ερμηνεύσεις. Οι συνθήκες ζωής για κάθε εγκληματία είναι διαφορετικές κι έτσι δεν μπορείς να συζητήσεις ούτε για κοινότητα, ούτε να βάλεις ζητήματα πολιτισμού. Δεδομένου ότι στις φυλακές τηρείται πάντοτε μια ιεραρχία μεταξύ των κρατούμενων, ποιες εσωτερικές διαφοροποιήσεις θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς, ποιοτικές αλλά και ποσοτικές διαφορές ως προς το γλωσσικό κώδικα που χρησιμοποιούν; Για παράδειγμα, υπάρχουν διακρίσεις ανάλογα με το είδος του εγκλήματος που έχουν διαπράξει και τη θέση στη φυλακή; (π.χ. Οι οικονομικοί εγκληματίες τη χρησιμοποιούν λιγότερο). Η προσαρμογή στον κόσμο της φυλακής έχει κάποιες παραμέτρους και η μία είναι η αποδοχή του νόμου της φυλακής. Ο δεύτερος είναι σε ποιον βαθμό μπορούμε να μη συγκρωτιστούμε, ανάλογα με τη θέση μας (πχ. ένας οικονομικός εγκληματίας με έναν χρήστη). Έχει και έντονα υποκειμενικά στοιχεία το πώς προσαρμόζεσαι και σε ποιον τομέα προσαρμόζεσαι. Θεωρητικά ένας κρατούμενος μπορεί άμα θέλει να κοιμηθεί για όλη του την ποινή, δεν είναι υποχρεωμένος να κάνει κάτι. Τα υποκειμενικά, λοιπόν, στοιχεία δηλαδή από πού προέρχεσαι, που ετοιμάζεσαι να πας, τι μόρφωση έχεις κλπ., θα παίζουν καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα προσαρμογή σου. Επομένως, εξαρτάται και από το πώς οι ίδιοι οι κρατούμενοι διαβαθμίζουν τα εγκλήματα, πχ τους χρήστες τους θεωρούν άρρωστους. Παράλληλα, εντός της φυλακής διαμορφώνονται πλέγματα και σχέσεις που μόνο έναν κοινό στόχο μπορούμε να πούμε ότι έχουν: την επιβίωση. Δεν νομίζω πάντως πως έχεις και επιλογή να «κάνεις τον ψηλομύτη», γιατί το σύστημα πίσω από τα κάγκελα είναι πολύ ισχυρό. Εξαρτάται πάντα από τις συναναστροφές που θα χρειαστείς να κάνεις, σε ποιο κελί θα είσαι και με ποιους εγκληματίες. Είναι δηλαδή και συγκυριακό. Ίσως, να μπορείς μόνο να κρατάς μία ισορροπία άμα είσαι χαμηλών τόνων και δηλώσεις πως θέλεις απλώς να εκτίσεις την ποινή σου ήρεμα.

-Πιστεύετε ότι η δημοσιογραφική έρευνα μπορεί να συμβάλλει στη βαθύτερη διερεύνηση της γλώσσας της φυλακής;

Η δημοσιογραφική έρευνα αποτελεί ένα κομμάτι στο παζλ. Δηλαδή, δίνει ένα υλικό το οποίο πολλές φορές δεν μπορούν να το βρουν οι άλλοι, ειδικά αν είναι διεισδυτική η δημοσιογραφία. Η επιπόλαια και πολύ επιφανειακή προσέγγιση δεν προσφέρει κάτι. Ένα υλικό είναι πάντα χρήσιμο να υπάρχει, ωστόσο

δεν φτάνει. Πιστεύω πως πρέπει να συνοδεύεται από επιστημονική έρευνα, ειδικά επιμήχης (follow-up) ώστε να μην φωτογραφίζεις μόνο μία στιγμή αλλά να βλέπεις και τι γίνεται στη συνέχεια. Άρα, χρειάζεται να υπάρχει μια διάρκεια και το υλικό που υπάρχει να διερευνάται σε βάθος, με επιστημονικό τρόπο και σε συνδυασμό με απομνημονεύματα κρατούμενων. Η βιωματική πλευρά του εγκλεισμού έχει τον δικό της λόγο. Δηλαδή, δημοσιογραφία-επιστημονική έρευνα-βιωματικές αφηγήσεις είναι τα τρία σημαντικά στοιχεία. Πάντως, πρέπει να υπάρχει κι ένα ενδιαφέρον από τη μεριά του κοινού για να έχει σημασία όλο αυτό.

-Θα μας καταθέσετε την επιστημονική σας πρόταση για την αξιοποίηση των πορισμάτων της επαναληπτικής έρευνας μας από τα καταστήματα κράτησης της σύγχρονης εποχής;

Η Ελλάδα έχει έναν ιδιαίτερο τρόπο να βλέπει τα πράγματα. Για να περάσει κάποιος αυτό που θέλει πρέπει να έχει θεσμική και πολιτική θέση την κατάλληλη στιγμή. Τότε μόνο μπορείς πρακτικά να εφαρμόσεις τα πορίσματα μίας έρευνας. Στην εγκληματολογική έρευνα είναι δύσκολο αυτό, γιατί ο κόσμος θέλει πρακτικές και γρήγορες λύσεις. Το μοναδικό πρακτικό κομμάτι της εγκληματολογίας είναι η αντεγκληματική πολιτική. Τώρα, όσον αφορά τη δική σας έρευνα η δημοσίευση σίγουρα μπορεί να βοηθήσει.